

עלון הדרכה להוראת פרשת השבוע
ע"פ הגליונות של נחמה ליבוביץ

124

פרק ל"ח

וישב (תשכ"ג)

בפרק זה - ביחוד בחלקו הראשון, עסקנו כבר בגליון וישוב תש"ח, עיין שט וצדפהו לכאן.

פרק זה מפסיק באופן מחמיה את עלילת ספור יוסף, ומצריך בפרק ל"ט חזרה מחודשת על סוף פרק ל"ז, כדי לקשור את החוט שניתן (ע' רש"י לט, א; ד"ה ויוסף הורד מצרימה). קאסוטו במאמרו "מעשה חסר ויהודה" (*) חשתדל להוכיח שפרשתנו היא חסך ישיר לספור הקודם על מכירת יוסף. נביא בזה מקצת מדבריו שיש בהם כדי להבין את מגמת המדרשים שהובאו בשאלה א.

מה שהביאנו לידי דעה שאין להפריד בין הפרשה שלנו ובין מה שקדם לה, הריהי ביחוד העובדה כי בין מעשה חסר ויהודה ובין מכירת יוסף יש להכיר מעין קשר פנימי, חמשתקף בהקבלת פרטים אחדים בשתי הפרשיות, והמתגלה לעינינו בברור מתוך הקבלת הניבים המוריים על אותם פרטים.

כתוב כאן: "והיא שלחה אל חמיה לאמר... ותאמר חכר בא למי החותמת והפתולים וחמטה האלה ויכר יהודה ויאמר צדקה מסני. (פסוקים כ"ה - כ"ו). וכתוב שם: "וישלח את כתבת הפסים... ויאמר: זאת מצאנו חכר בא הכתבת בנך היא אם לא ויכירה ויאמר כתבת בני" (פסוקים ל"ב - ל"ג).

קשה לחשוב, כי הקבלה שכזו תלויה רק במקרה; ודאי שתלויה היא ברצונו של בעל הפרשה. על פי עצתו של יהודה (ל"ז כ"ו) נמכר יוסף, וכדי להעלים את הדבר לקחו יהודה ואחיו את כתבת יוסף וישחטו שעיר עזים ויטבלו את הכתבת בדם, וישלחוהו אל אביהם ויאמרו... הכר בא... מתוך עצבון נורא, מתוך ספח נפש מאין כמוהו הביס אביהם הזקן בכתבת ויכירה ויאמר כתבת בני. על העצבון הזה שחפציב את יעקב נפרע שופט כל הארץ מאת יהודה, שיעץ עצת המכירה, מדה כנגד מדה.

מיד אחרי מכירת יוסף התחילה שלשלת של מאורעות, חשתידה להביא על יהודה את הפרענות הראויה לו. כשם שיהודה ואחיו שלחו אל אביהם את כתבת הפסים ושאלו מאתו "הכר בא", ככה בשלחן ליהודה חפצים מסוימים ובשאל מאתו: "הכר בא". כשם שהוא ואחיו הכריחו את אביהם להכיר מתוך עצבון נפשו את הכתבת ולהודות על פטירת בנו ("ויכירה ויאמר כתבת בני") ככה הוכרח אף הוא להכירלבשתו וכלימתו את החפצים שנשלחו לו ולהודות כי מי ששלחה אותם אליו צדקה מסנו ("ויכר יהודה ויאמר...")

ובהערה מוסיף קאסוטו שם: על הקבלת הסילים "הכר בא" כבר עמדו חכמי התלמוד; (ע' סוטה דף י' ובראשית רבה פ"ד פ"ה) אולי יש להוסיף גם הקבלות אחרות: "שעיר עזים" (ל"ז ל"א) ו"גדי עזים" (ל"ח י"ז - כ') (בראשית רבה פ"ה) וכן "וימאן להתנחם" (ל"ז ל"ה) ("וינחם יהודה" (ל"ח י"ב) (בראשית רבה פ"ד) ועוד כאלה.

למדרש ב"ר פ"ה (ט) שאלה א2) יש להעיר עוד שאותו גדי עזים המסמל כאן חטא וענש - מדה כנגד מדה - כבר קדם בו יעקב ליהודה בהשתמשו בגדי עזים לרע, ועמד על כך המדרש.

תורת שלמה וישוב (קפ"א) ממדרש כתי' שהובא בגנזי שכסר: (ל"ז ל"ה) "וישחטו שעיר עזים" - ושלם הקב"ה לבני אדם מדה כנגד מדה... ואפילו לצדיקי עולם משלם מידה כנגד מידה. יעקב אבינו ריסה באביו בעורות גדי עזים * ובניו ריסו בו בגדי העזים, "וישחטו שעיר עזים ויטבלו את הכתבת בדם".

נחמה ליבוביץ

* בספר "ציונים" קובץ לזכרו של י. נ. שמחוני, הוצאת אשכול, ברלין תרפ"ט ע' 93-100

** הכוונה כמונן לבר' כ"ז ט', ט"ז.